

Jaarverslag 2020

Project Geestelijke Verzorging Thuis Fibula: ondersteuning van netwerken bij het realiseren van geestelijke verzorging in de eerste lijn.

Doelgroep: Projectleiders geestelijke verzorging - Netwerken Palliatieve Zorg, bestuur en team Fibula, Bestuur PZNL/ werkgebied Netwerkgroep, stuurgroep geestelijke verzorging & deelprojectleiders en VWS.

Inleiding

In het regeerakkoord van 2018 is in het kader van 'waardig ouder worden' de afspraak (beleidsprogramma's 'Langer thuis' en 'Een tegen eenzaamheid') opgenomen om de inzet van geestelijke verzorging in de eerste lijn (geestelijke verzorging thuis) te versterken. Minister De Jonge (VWS) heeft hiertoe op 8 november 2018 een kamerbrief met plan van aanpak geschreven en om laten zetten in een subsidieregeling. In 2019, 2020 en 2021 is deze gekoppeld aan de subsidieregeling palliatieve zorg en geestelijke verzorging.

Dit jaarverslag beschrijft de voortgang van het deelproject van Fibula in 2020. Fibula heeft de opdracht om de Netwerken Palliatieve Zorg te ondersteunen bij het realiseren van regionale infrastructuur voor geestelijke verzorging thuis, bij te dragen aan het landelijke project en de bijhorende deelprojecten.

Op 2 november 2020 heeft VWS een vervolg kamerbrief verstuurd aan de 2^e kamer. Het proces tot het schrijven van deze kamerbrief en daarmee het verlenen van de vervolgoopdrachten vanuit VWS heeft door zowel de Corona pandemie als door de complexiteit van regelingen (o.a. staatssteun) enige vertraging opgelopen. Daarom is er door VWS voor gekozen om de subsidie en operationele organisatie ook in 2021 via de Netwerken Palliatieve Zorg (en door staatssteunproblematiek soms via een andere penvoerder dan die van het netwerk palliatieve zorg) te laten verlopen.

De opdracht aan Fibula gold aanvankelijk ook voor de periode 2019 t/m februari 2021. In 2020 is gehonoreerd deze periode te verlengen tot en met december 2021, parallel aan de verlenging van de subsidie voor de netwerken, zodat Fibula het project, de netwerken en Centra voor Levensvragen gedurende de verlenging kan blijven ondersteunen.

Dit verslag beschrijft, als vervolg op het jaarverslag van 2019, de context van de landelijke projectstructuur en de opgestarte deelprojecten in het kort. Vervolgens wordt de bijdrage van Fibula aan het realiseren van de doelen van deze deelprojecten in 2020 beschreven. Daarna de resultaten van het deelproject van Fibula zelf; het ondersteunen van de netwerken bij het realiseren van geestelijke verzorging in de eerste lijn.

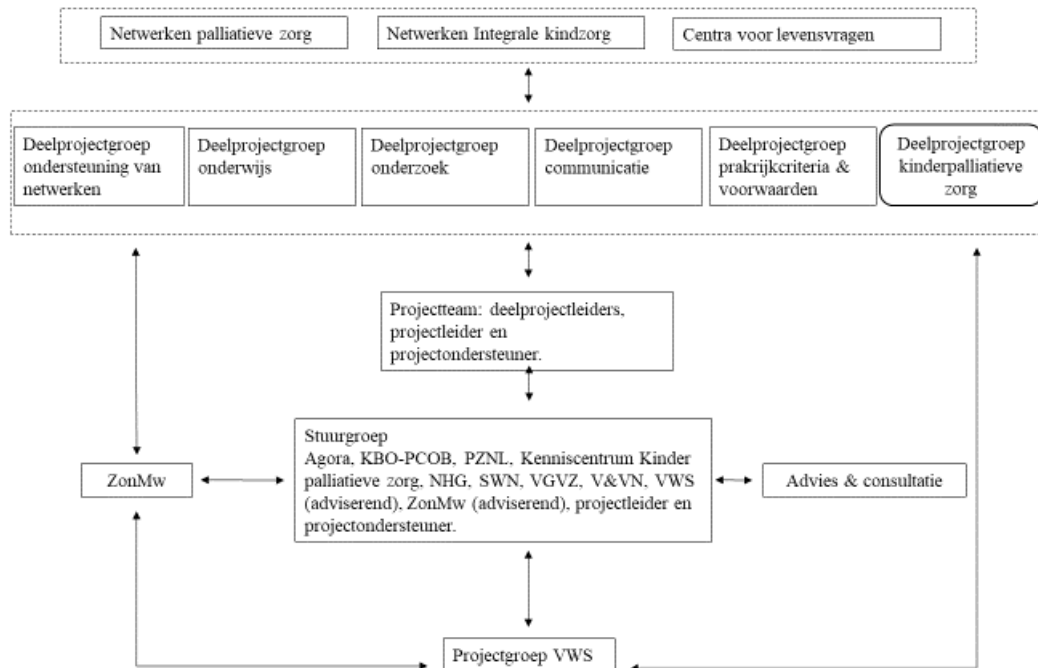
1. Landelijke projectstructuur

Ter realisatie van het door de minister geschreven plan van aanpak hebben een aantal stakeholders een stuurgroep gevormd en een passende projectorganisatie opgezet.

Aan deze stuurgroep nemen deel: Agora, KBO-PCOB, SWN, VGVZ, het Kenniscentrum Kinderpalliatieve Zorg, NHG, V&VN en Fibula/PZNL. Samen met haar adviseurs en de advies- en consultatiegroep vormen zij de landelijke infrastructuur voor geestelijke verzorging thuis. Doel van het vormen van de infrastructuur is onderzoek, onderwijs, bekendheid, inbedding van geestelijke verzorging in zorg- en sociale domein en betaling van geestelijk verzorgers te realiseren.

VWS heeft, in samenwerking met de stuurgroep, aan separate organisaties subsidie verleend voor het uitvoeren van de deelprojecten zoals genoemd in onderstaand schema. De deelprojectleiders informeren en adviseren via de landelijke projectleiding de stuurgroep, bestaande uit bestuurders van genoemde organisaties, over de voortgang van de deelprojecten. Zij vormen samen met de landelijke projectleider en ondersteuner het projectteam.

De projectorganisatie is in onderstaand schema weergegeven:

De deelprojecten zijn in de loop van 2019 van start gegaan en kennen ieder een separaat traject en financiering vanuit VWS. Het deelproject Kinderpalliatieve zorg wordt gefinancierd buiten de gelden die vrijgemaakt zijn uit de genoemde beleidsprogramma's. Onderzoek wordt gefinancierd via het programma met de naam 'Zingeving' van ZonMw.

2. De deelprojecten en bijdragen Fibula

Per deelproject wordt een korte toelichting gegeven op de opdracht en vervolgens de bijdrage van Fibula.

2.1 Deelproject onderzoek - programma Zingeving

Zingeving en Geestelijke Verzorging is een ZonMw programma voor kennisontwikkeling en implementatie van zingeving in de thuissituatie. Er wordt hecht samengewerkt met andere, reeds lopende onderzoeken binnen dit domein, zoals de onderzoeken onder de naam PLOEG uit het programma Palliantie.

Vanuit het programma Zingeving zijn, onder andere, 8 actieonderzoeken gestart ter ondersteuning van de bouw van een regionale infrastructuur en het operationele proces.

Eind 2020 is vanuit het programma de oproep uitgezet voor het ontwikkelen van een kenniswerkplaats. Daarin de opdracht om te komen tot een infrastructuur voor onderzoek, het starten van een leergemeenschap en het doen van effectonderzoek.

Bijdrage Fibula in 2020

De rol van Fibula was in 2020 vooral die van verbinder, het informeren van de regionale projectleiders over de voortgang, adresseren van vragen en aanbieden van suggesties ter verbetering aan het deelproject onderzoek en ZonMw. Daarnaast is via de communicatie van Fibula advies gegeven over het opzetten van een communicatiebeleid en -structuur binnen en tussen de actieonderzoeken.

2.2 Deelproject onderwijs

Het doel van het project, onder projectleiding van VGVZ, is dat geestelijke verzorging een geïntegreerd onderdeel wordt van de eerstelijns hulp- en zorgverlening en van de na- en bijscholingsprogramma's voor de betrokken hulp- en zorgverleners. Agora heeft het penvoerderschap op zich genomen. De projectgroep bestaat uit vertegenwoordiging vanuit landelijke ondersteuning, onderwijsorganisaties, migrantenorganisaties, sociaal domein en geestelijk verzorgers.

Bijdrage Fibula in 2020

In 2020 is bijgedragen aan het ophalen van onderwijsproducten en activiteiten bij de regionale projecten. Dit was onderdeel van een opdracht van ZonMw aan de Universiteit voor Humanistiek met als doel een overzicht te maken van alle bestaande producten. Vervolgens heeft Fibula hier mede bekendheid aan gegeven, o.a. via Palliaweb.

Fibula neemt deel aan de projectgroep onderwijs en bewaakt het belang van de regionale projecten. Tevens draagt zij bij aan de verbinding met het PZNL werkgebied Leren & praktijk en het Palliantie project Onderwijs Ontwikkelen Palliatieve Zorg (O2PZ).

Het projectplan deelproject onderwijs is in de loop van 2020 voltooid en heeft goedkeuring gekregen van VWS. Penvoerder is Agora. De uitvoering is van start gegaan. Regelmatig wordt door Fibula via communicatiekanalen en tijdens de projectleidersdagen aandacht besteed aan de voortgang.

Door de Corona pandemie vindt informatie-uitwisseling veelal online plaats en zijn vele Webinars over geestelijke verzorging georganiseerd. Deze zijn door de verschillende organisaties ruimhartig gedeeld. De informatie-infrastructuur van Fibula heeft hier goed aan bij kunnen dragen door te publiceren, helpdeskondersteuning en mensen met elkaar te verbinden.

2.3 Deelproject praktijkcriteria & randvoorwaarden

Onder leiding van VGVZ heeft dit deelproject als belangrijkste doel de inzet van de geestelijk verzorgers in de thuissituatie praktisch mogelijk te maken door enerzijds criteria & randvoorwaarden te scheppen en anderzijds regionale projecten en landelijke opererende organisaties te helpen bij het oplossen van knelpunten of deze bij de betreffende stakeholder te adresseren. Daarnaast adviseert zij de stuurgroep en VWS over een toekomstige, permanente inrichting van geestelijke verzorging thuis. De leden van dit deelproject zijn de landelijke projectleider van Agora, VGVZ, Fibula, Sociaal Werk Nederland en VWS.

Bijdrage Fibula in 2020

In 2020 zijn er veel vragen van projectleiders beantwoord op grond van de opgestelde criteria & randvoorwaarden, doorverwezen of geagendeerd binnen de deelprojectgroep.

Deze vragen gingen onder andere over het betalen van BTW; betekenisgeving aan wat verstaan wordt onder "thuis"; de te kiezen organisatievorm voor borging geestelijke verzorging thuis na de opbouwfase en de subsidieverstrekking vanaf 2021.

Er staan nog een aantal vragen open over de toekomstige financiering (vanaf 2022) en de daaraan gekoppelde voorwaarden. Hierover heeft VWS op 8 november 2020 een vervolg kamerbrief aan de 2^e kamer verstuurd met daarin de opdracht tot het verkennen van de inrichting van een landelijk betaalkantoor en het ontwikkelen van een expertisecentrum.

Fibula heeft informatie verstrekt aan haar achterban en vervolgens, samen met haar klankbordgroep, ervaringen en wensen vanuit de regionale projectleiders ten bate van de consultatie marktverkenning verzameld en aangeboden aan VWS.

2.4 Deelproject kinderpalliatieve zorg

De kinderpalliatieve zorg volgt een eigen traject. De kindernetwerken zijn centraal georganiseerd vanuit het Kenniscentrum Kinderpalliatieve Zorg. De ondersteuning bij zingeving en levensvragen van kinderen en hun ouders (in palliatieve zorg) wordt rechtstreeks via de kindernetwerken (niet via separate organisatie van een Centrum voor Levensvragen) georganiseerd.

Bijdrage Fibula in 2020

Er is in de praktijk steeds meer samenwerking met de netwerken kinderpalliatieve zorg, ook met het Kenniscentrum en PZNL. De verschillende netwerken leren van elkaar, juist vanwege de verschillende vormen van organisatie. Tijdens de projectleidersdagen en op Basecamp worden praktische voorbeelden uitgewisseld.

2.5 Deelproject communicatie

De projectgroep, onder projectleiding van VGVZ, bestaat uit communicatieadviseurs van een aantal betrokken organisaties (Agora, Fibula, KBO-PCOB, SWN, VGVZ). Agora heeft het penvoerderschap op zich genomen. Doel is een grotere bekendheid geven aan geestelijke verzorging in de thuissituatie en

bewustwording over levensvragen te creëren bij burgers en zorgverleners. In 2020 heeft dit deelproject het in 2019 opgestelde strategisch communicatieplan omgezet in een activiteitenplan 2020-2021. Dit wordt grotendeels in 2021 uitgevoerd.

Bijdrage Fibula in 2020

Het deelproject heeft, via Fibula, een eigen uitwisseling met regionale projectleiders en coördinatoren van Centra voor Levensvragen opgezet en voorziet sinds eind 2020 in projectupdates over het gehele project met alle deelprojecten. Fibula zorgt voor de communicatie en samenwerking met de regionale projectleiders. Via haar communicatiekanalen haalt Fibula informatie op, gaat het dialoog aan en verspreid communicatiemiddelen. Daarnaast draagt Fibula pro-actief bij aan het landelijke communicatieplan en de campagne.

De projectleidersbijeenkomsten en separaat georganiseerde communicatiebijeenkomsten maken dat er een goede uitwisseling op gang is gekomen. Ook informele contactmomenten met de projectleiders via email of telefoon zorgen voor een goede temperatuurmetering inzake wat er speelt (wat frustreert projectleiders, wat maakt ze trots, wat hebben ze nodig).

Fibula is als het ware de olie tussen het landelijke project en de regionale projectleiders geestelijke verzorging en creëert draagvlak bij de projectleiders voor het uiteindelijk omarmen van wat er landelijk gebeurt. Fibula heeft bijgedragen aan het realiseren van het landelijk telefoonnummer en de vindbaarheid van de regionale Centra voor Levensvragen. Op Palliaweb is door PZNL een separate pagina over Corona ingericht. Op deze pagina is ook speciale aandacht voor zingeving & levensvragen en voor de evenwichtige hulpverlener. Hiertoe heeft dit project bij kunnen dragen. Fibula biedt ook directe hulp aan de regionale projectleiders bij communicatie activiteiten.

3. Deelproject Fibula ondersteuning van netwerken bij het realiseren van geestelijke verzorging in de eerste lijn.

Projectplan

Voor de ondersteuning aan de netwerken heeft Fibula in 2019 een projectplan geschreven, ter onderbouwing van de subsidieaanvraag, het vaststellen van de doelstelling en de beschrijving van geplande activiteiten in 2019 en 2020 (t/m 14-02-2021). Ieder kwartaal is er een rapportage over de resultaten geschreven.

Medio 2020 heeft Fibula VWS verzocht om, met een aanvulling op haar projectplan, de ondersteuning in 2021 te mogen continueren. Hiertoe is een aangepaste subsidieaanvraag ingediend. Deze aanvraag is eind 2020 gehonoreerd.

Doelstelling zoals geformuleerd in het projectplan 2019-2020

- in 2019 en 2020 zijn de Netwerken Palliatieve Zorg ondersteund bij het organiseren en borgen van directe hulp van geestelijke verzorgers aan ouderen en mensen die palliatieve zorg behoeven in de eerstelijns;
- het organiseren van deskundigheidsbevordering aan hulpverleners en vrijwilligers;
- het realiseren van actiegericht onderzoek in het kader van het nieuwe ZonMw programma geestelijke verzorging;
- het realiseren van consultatie van geestelijke verzorgers aan professionals in de eerstelijns.

Achtergrond

Alle 65 Netwerken Palliatieve Zorg hebben de opdracht om een regionale infrastructuur te bouwen voor geestelijke verzorging aangenomen. Er zijn geen 65 regionale projecten geestelijke verzorging thuis of Centra voor Levensvragen (of vergelijkbare organisaties) opgericht. De Netwerken Palliatieve Zorg zijn soms zelf al geclusterd en worden in totaal door 46 netwerkcoördinatoren ondersteund. Vanuit de netwerken waren 38 regionale projectleiders actief in 2020. Er ontstonden in 2020 op steeds meer plaatsen zelfstandige Centra voor Levensvragen of koepelorganisaties van meerdere centra of netwerken. Soms met een andere penvoerder dan die van het netwerk palliatieve zorg of als zelfstandige stichting. Deze verzelfstandiging en koepelvorming werd ingegeven door de toekomstverwachting dat deze centra los van de netwerken komen te staan. Soms ten gevolge van de onmogelijkheid van de penvoerder van het netwerk om voor 2020 of 2021, onder Deminimis, nogmaals subsidie aan te kunnen vragen. In totaal zijn er momenteel in Nederland 47

Centra voor Levensvragen of vergelijkbare organisaties (een enkele buiten deze projectstructuur en financiering). Daarmee is er een dekking over geheel Nederland.

De begeleiding door geestelijk verzorgers vanuit de regionale organisaties wordt aangeboden aan mensen die palliatieve zorg ontvangen en hun naasten of ouder zijn dan 50 jaar. Voor kinderen en hun naasten is er een separaat traject mogelijk vanuit de kindernetwerken. Op termijn (vanaf 2022) wordt gestreefd naar beschikbaarheid van geestelijke verzorging voor alle burgers in een geborgde structuur en financiering.

De projectgroep

Jeroen Joosten, adviseur Fibula, projectleider
Marije Brüll, projectadviseur
Margo den Ouden, communicatieadviseur
Caroline Harteveld, officemedewerker
Barbara Gerver, communicatieadviseur (tot februari 2020)

De klankbordgroep Fibula geestelijke verzorging

Fibula heeft een groep van 7 bovenregionale vertegenwoordigers van regionale projectleiders samengesteld. Zij fungeren als (landelijk dekkend) klankbord voor de activiteiten van dit Fibula project en dragen bij aan bovenregionale afstemming met alle regionale projectleiders en coördinatoren van Centra voor Levensvragen.

Positionering binnen Fibula

Dit deelproject van Fibula valt vanaf 2020 binnen het aandachtsgebied Bouwen aan Netwerkzorg onder de leiding van de managing director, Jeanette Hellendoorn.

Esmé Wiegman, bestuurder van PZNL, nam voor Fibula deel aan de stuurgroep. Zij is, na haar afscheid van PZNL in 2020, tijdelijk vervangen door Geert-Jan van Loenen en Ton Ruikes (bestuursleden van Fibula). Vanaf november 2020 neemt de bestuurder van Fibula, Rob van Dam, deel aan de stuurgroep.

Rapportages

Ieder kwartaal is een rapportage over de activiteiten van Fibula opgesteld. Deze zijn gepubliceerd op Trello (voor de deelprojectleiders & stuurgroep) en op Basecamp voor de regionale projectleiders.

Het jaarverslag 2019 is gepubliceerd op Palliaweb. Hieronder, na een korte inleiding, een samenvatting van de kwartaalrapportages 2020.

3.1 Activiteiten Netwerken Palliatieve Zorg, ondersteund door Fibula

Er is vanaf 2019 subsidie beschikbaar voor het bouwen van regionale infrastructuur. Dit verloopt in 2019, 2020 en 2021 via de Netwerken Palliatieve Zorg of zelfstandige organisatie van een Centrum voor Levensvragen. Dit doen zij door:

- de betaling van de geestelijk verzorgers (thuis) uit te voeren;
- regionaal informatie, vindbaarheid en communicatie te verzorgen;
- bewustwording te creëren bij burgers en professionals;
- samenwerking te stimuleren tussen het zorg- en sociaal domein;
- scholing door geestelijk verzorgers te organiseren voor professionals en vrijwilligers;
- het organiseren van matching tussen geestelijk verzorgers en burgers;
- bij te dragen aan onderzoek;
- stimuleren dat geestelijk verzorgers participeren in multidisciplinair overleg;
- regionale netwerkvorming en samenwerking te bevorderen op verschillende niveaus;
- overige regionale activiteiten

3.2 In 2020 uitgevoerde activiteiten door Fibula

Activiteiten klankbordgroep geestelijke verzorging Fibula

De klankbordgroep heeft voor Fibula een belangrijke functie in het uitvoeren van activiteiten. Zij treden onder andere op als bovenregionale vertegenwoordiging van projectleiders bij het voeren van gesprekken met VWS. Met deze groep heeft Fibula in 2020:

- overleg gevoerd met VWS over het voornemen om via de Netwerken Palliatieve Zorg de regionale infrastructuur geestelijke verzorging in 2021 te blijven ondersteunen;
- overleg gevoerd met VWS over de staatssteunproblematiek;
- voortgang en benodigde ondersteuning van Fibula aan de regionale projecten opgehaald;
- een brief verzonden aan de stuurgroep met daarin vragen over de voortgang en toekomstvisie;
- input door uitvragen van de regionale projectleiders t.b.v. visievorming toekomst regionale projecten opgehaald in de regio's;
- input opgehaald bij regionale projectleiders t.b.v. de marktconsultatie.

Samenvatting activiteiten Fibula in 2020

Fibula heeft de door haar voorgenomen activiteiten ter ondersteuning van de opbouw van regionale infrastructuur en de deelprojecten en het landelijk project uitgevoerd:

- vragen beantwoord in haar helpdeskfunctie naar de regionale projectleiders en coördinatoren van de Centra voor Levensvragen;
- overzicht planning en activiteiten onderwijs en onderzoek gemaakt en gedeeld;
- geparticipeerd in de uitvoering van landelijke activiteiten op de deelprojecten onderzoek, onderwijs, criteria & randvoorwaarden en communicatie;
- ondersteunt, gecommuniceerd en afgestemd met de regionale projecten/Netwerken Palliatieve Zorg inclusief ophalen van producten en goede voorbeelden;
- vragen rond criteria & randvoorwaarden beantwoord, gepubliceerd en geadresseerd;
- samenwerking op regionaal niveau binnen het sociale domein gestimuleerd door het delen van voorbeelden en presentaties tijdens projectleidersdagen;
- onderzoek naar (PRADO) en stimuleren van gebruik regionaal ontwikkeld registratiesysteem;
- bijdragen aan communicatieoverleg met DPG communicatie;
- bijdragen aan de landelijke publiekscampagne;
- bijdragen aan ontsluiten informatie, kennis en vindbaarheid geestelijke verzorging gerelateerd aan de Corona pandemie;
- bijdragen aan activiteiten rond visievorming toekomstige financiering en borging van regionale coördinatie met landelijke ondersteuning;
- het projectteam van deelprojectleiders voorzien van informatie en vragen vanuit de regio's en PZNL;
- vier projectleidersdagen georganiseerd. De thema's waren uitwisseling met de deelprojecten, ophalen van vragen, verstrekken van landelijke informatie, onderlinge uitwisseling van goede voorbeelden, bespreken toekomstbeeld;
- begeleiding nieuwe projectleiders;
- opstellen factsheets over inzet geestelijk verzorgers bij PaTz groepen in samenwerking met Stichting PaTz;
- verbinding gemaakt met de aandachtsgebieden van het werkgebied netwerkzorg van PZNL (Bouwen aan netwerkzorg, Consultatie, Zelfevaluatie, PaTz en Transmurale Palliatieve Zorgmodellen met passende bekostiging);
- verbinding gemaakt met projecten en activiteiten van de werkgebieden van PZNL (informatie, palliaweb), leren & praktijk en registratie & onderzoek);
- opstellen projectplan Fibula 2021 en bijdragen aan landelijk projectplan 2.0.

3.3 Conclusie

Met trots kijkt het deelproject Fibula terug op de afgelopen twee jaar. Er is veel bereikt! Binnen korte tijd is het gelukt om voor alle Nederlanders van 50+ en voor mensen in de palliatieve fase, betaalde inzet van geestelijk verzorgers te organiseren. Er zijn heel veel mooie voorbeelden gemaakt en gedeeld en er is een laagdrempelige uitwisseling tussen regionale projectleiders en Fibula tot stand gekomen. Daarmee heeft Fibula een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan landelijke ontwikkelingen bij VWS, ZonMw en de deelprojecten criteria & randvoorwaarden, communicatie, onderwijs, onderzoek en de stuurgroep.

Op dit moment zijn nog heel veel zaken rond zingeving, levensvragen en de inzet van geestelijke verzorgers onbekend. Naar verwachting zal het vele onderzoek daar de komende jaren onderbouwing, praktische hulpmiddelen en richting voor de toekomst opleveren.

Netwerkvorming op verschillende niveaus staat nog in de kinderschoenen. Ondersteuning, zowel op lokaal/regionaal als op landelijk niveau zal de komende jaren nodig blijven om alle ontwikkelingen en innovaties goed door te kunnen voeren. Aanpassingen binnen het onderwijs, zeker op het niveau van de initiële opleiding kunnen niet zomaar doorgevoerd worden. Dit vraagt een ontwikkeling van jaren en onderzoeksresultaten zullen hierin meegenomen moeten blijven worden.

2021 wordt een spannend jaar. Zal het lukken om een goede financiële structuur te bouwen voor de komende jaren en komt het ontwikkelen van de kenniswerkplaats goed op gang? Zal er (financiële)ruimte zijn voor de broodnodige regionale ondersteuning en hoe zal deze op bovenregionaal en/of landelijk niveau ondersteund worden? Lukt het de partijen om een gedragen landelijke infrastructuur te bouwen en zal al deze inzet er werkelijk toe leiden dat burgers zich meer ondersteund en meer in balans voelen?

De Netwerken Palliatieve Zorg zijn in hun opdracht nadrukkelijk gevraagd op regionaal niveau een samenwerking met stakeholders, waaronder organisaties die zich begeven in het sociale domein, aan te gaan. Het sociaal domein is breed en veelomvattend. Gemeentes hebben (nog) niet altijd de ruimte om verbindingen aan te gaan. Toch is er, mede door de Corona pandemie, veel aandacht voor eenzaamheid en zingeving. Verwacht wordt dat, nu de regionale infrastructuur steeds meer vorm krijgt, er in 2021 meer aandacht voor zal zijn.

Aandacht voor levensvragen en zingeving is een belangrijk onderdeel van goede palliatieve zorg maar zeker niet exclusief voorbehouden. Het maakt onderdeel uit van alle vormen van zorg en heeft een rol in ieders leven, ziek of gezond. Deze aandacht speelt zelfs een belangrijke rol bij het behouden van regie over de eigen (positieve) gezondheid van alle burgers. Naar verwachting zal na 2021 de palliatieve zorg (PZNL, Fibula, Netwerken Palliatieve Zorg) nauw betrokken blijven in deze ontwikkeling als netwerkpartner en doorvoerder van innovaties binnen het domein van de palliatieve zorg.

Afkortingen gebruikt in dit document:

PZNL: Coöperatie Palliatieve Zorg Nederland

VGZ: Vereniging van Geestelijk VerZorgers

OzPZ: Optimaliseren Onderwijs Palliatieve Zorg

VWS: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

PRIL: Platform Regionale Initiatieven Levensvragen

Agora: Richt zich op de verankering van de palliatieve benadering in de lokale gemeenschap

PLOEG: Palliatief Landelijk Onderzoek Eerstelijns Geestelijke verzorging

ZonMw: de Nederlandse organisatie van gezondheidsonderzoek en zorginnovatie

IKNL: Integraal Kankercentrum Nederland

SWN: Sociaal Werk Nederland

KBO-PCOB: de ouderenbonden

V&VN: Verpleegkundigen en Verzorgenden Nederland